

Речник личних надимака Срба са Косова и Метохије као први речник личних надимака у србистици

Душан Стефановић

 <https://orcid.org/0009-0007-8668-7016>

Универзитет у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици,
Филозофски факултет (Србија)

dusan.stefanovic@pr.ac.rs

Сажетак

Намера аутора је да у овом раду струци, али и широј читалачкој публици, представи *Речник личних надимака Срба са Косова и Метохије*. У раду је, након пружања теоријских појмова о личним надимцима, пажња усмерена на приказ одредница у *Речнику*, начин прикупљања грађе и поступке спроведене на терену, потешкоће са којима су се аутори сусретали приликом конципирања *Речника*, а изнете су и могућности за разна будућа истраживања ове ономастичке категорије.

Кључне речи: ономастика, лични надимак, речник, лексикографија, Косово и Метохија.

Abstract

The aim of this paper is to present a *Dictionary of Personal Nicknames of Serbs from Kosovo and Metohija* to professionals in the field of linguistics, but also to the wider reading public. After providing certain theoretical concepts about personal nicknames, the paper focuses on the presentation of the entries in the Dictionary, the method of collecting the onomastic data, the procedures applied during fieldwork and the challenges the authors faced in designing the Dictionary. The paper also outlines several veins of future research into personal nicknames.

Keywords: onomastics, personal nickname, dictionary, lexicography, Kosovo and Metohija.

1. Увод

Ономастичка литература у србистици почела је да се богати оснивањем Одбора за ономастику при Српској академији наука и уметности. Иако су ономастички подаци бележени и ранијих година, тек се оснивањем Одбора почело озбиљније бавити прикупљањем богате ономастичке грађе на српском језичком простору. Према инструкцијама академика П. Ивића, теренска истраживања отпочео је, касније и организовао, С. Стијовић, тадашњи секретар Одбора, а приоритет је дат Косову и Метохији због тамошњих комплексних друштвено-политичких односа. Њихов задатак био је бележење и топонима и антропонима, с тим да су обухватане све антропонимске категорије. Овим радом покушаћемо да представимо резултате истраживања спроведеног на Косову и Метохији у периоду од 2016. до 2023. године, које као крајњи исход има израду *Речника личних надимака Срба са Косова и Метохије* (Јашовић и др. 2023), с тим да ћемо најпре на једном месту пружити

теоријске податке о личним надимцима, будући да сматрамо како ономастици недостаје кратак преглед истраживања.

Под одредницом *надимак* у РСАНУ налазимо неколико значења, и то: а) назив, име (често погрдно или хипокористично) којим се појединац (односно породица) прозове поред личног имена (презимена); б) покр. назив одмила, у обраћању; в) уопште реч, назив којим се нешто именује; г) додатно име, назив уз племићку титулу; д) назив који се некеме даје да би се окарактерисало његово дело, звање; ђ) покр. устаљени израз, узречица која се надене неком предмету (РСАНУ, стр. 617). Даље, Вук Стефановић Караџић у *Српском рјечнику* наводи то да „у Црној Гори и Херцеговини много чељади (и мушко и женско) има још по једно име осим крштенога” (Стефановић Караџић 1935: 399) и наводи да надимци могу бити двојаки, односно да се једни надевају детету у кући одмила, а други ван куће. Када говори о надимцима, П. Шимуновић помиње да су то специфична

имена која се надевају појединцима или целој породици, које они носе уз њихово име или презиме (ŠIMUNOVIĆ 2009: 187, 191), што наводи и М. Грковић, истичући да је надимак назив или именованост (врло често погрдно), које појединац или пак цела фамилија носи напореда са личним именом и/или презименом и томе додаје да лични надимци могу имати заштитни карактер, да могу бити надевани одмила, али и са сврхом исмевања или ругања, а као најзначајнију њихову особину истиче то што се њиме појединац распознаје ван куће (Грковић 2002: 522). Најкомплетнију дефиницију личног надимка даје нам Р. Симеон, који надимак дефинише као „*pridjevak, odnosno drugo ime, što ga tko ima pored pravoga svoga imena [...] zamjenjuje često pravo ime*” (SIMEON 1969: 869), а Г. Јашовић томе додаје да се лични надимци „у свакодневној комуникацији употребљавају као имена за идентификацију људи” (Јашовић 2009: 26). Као део ономастике, иако у недовољној мери, лични надимци ипак све чешће завређују пажњу лингвиста (Жугић 2002; Јашовић 2009; Јашовић 2010; ТАНАСКОВИЋ 2012; ПЕТРОВИЋ-САВИЋ 2016; ĆIRIĆ – ĐURIĆ 2017; ЈАШОВИЋ 2018; ДЕЈАНОВИЋ 2021; PETROVIĆ-SAVIĆ 2021; СТЕФАНОВИЋ 2022; ОБРАДОВИЋ 2023; САВИЋ 2024; СТЕФАНОВИЋ 2024), нарочито последњих година, што даје наду ономастичкој науци. На основу сагледавања ономастичке литературе стиче се утисак да се најчешће врши речничко презентовање грађе уз понеку семантичку анализу.

Сходно наведеном, може се истаћи да је, поред личног имена и презимена, лични надимак један од облика распознавања појединца у друштву, а у њима се може огледати и однос између именованог и именоватеља. Као једна од ономастичких категорија, лични надимци сасвим сигурно представљају право лексичко благо, а поред тога што чувају завичајност, „надимци (као антропономастичка категорија) могу бити показатељи језичког развоја (ономастички подаци сматрају се значајним изворима за проучавање историје језика), културно-историјских чинилаца, погледа на свет, носиоци дијалекатске информације, али и одраз верске и етничке припадности неке заједнице” (ДЕЈАНОВИЋ 2021: 40).

2. Корпус и структура одредница

Речник личних надимака Срба са Косова и Метохије (Јашовић и др. 2023) (даље: *Речник*) објављен је у издању Филозофског факултета Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици. Поред основног дела, *Речник* садржи и Предговор, Упутство за читање *Речника личних надимака Срба са Косова и Метохије*, Регистар скраћеница, списак коришћене литературе, лингвистичке

карте са обележеним испитиваним пунктовима, реч рецензената и сажетак на енглеском језику.

Након објављивања неколико речника различитих ономастичких категорија (Грковић 1977; Вуковић – НЕДЕЉКОВ 1983; Грковић 1986; МИХАЛЛОВИЋ 1992; МИХАЛЛОВИЋ 2002), *Речник* (Јашовић и др. 2023) први је речник у којем су доследно пописани лични надимци. У овом делу рада приказујемо мотиве, циљ и начин израде *Речника*. Обимна ономастичка литература и прикупљена грађа, објављена у претходних пола века, чиниле су одговарајућу полазну тачку за формирање овог речника. Иако драгоцене податке пружају и објављене етнографске студије (Нушић 1902; Нушић 1903; УРОШЕВИЋ 1935, 1965 и др.), ти подаци нису унети у *Речник*, будући да је фокус аутора био издвојити грађу из објављених извора од тренутка формирања Одбора за ономастику САНУ, односно од тренутка када се почело са испланираним прикупљањем ономастичке грађе широм Косова и Метохије.

Организована ономастичка истраживања на Косову и Метохији почела су тек када је 1974. године у Српској академији наука и уметности основан Одбор за ономастику. Сведоци непрестаног одсељавања Срба, слутећи немиле догађаје који ће уследити, Павле Ивић и Светозар Стијовић су јуна 1975. кренули с организовањем прикупљања ономастичке грађе, што је био први и основни задатак Одбора, управо од ове наше јужне покрајине (СТИЈОВИЋ – ГОЧАНИН 2021: 293).

Озбиљније прикупљање и бележење личних надимака, и уопште антропонимије, широм Косова и Метохије на Филозофском факултету Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици иницирали су 2009. године М. Букумирић и Г. Јашовић. Те године одобрен је пројекат под називом *Истраживања српског језика на Косову и Метохији*, у оквиру кога су, у три свеске, објављивани и радови са ономастичким темама, мада не у великој мери. Анализом личних надимака, а шире, и ономастиком, Г. Јашовић бави се уназад више од тридесет година, а почетком 2014. године са М. Дејановић и Д. Стефановићем долази на идеју за израду речника овог типа¹. Рад на припреми и изради *Речника* протекао је кроз неколико фаза, и то: 1) припремна; 2) радна; 3) завршна.

Први задатак аутора био је ближе упознавање са литературом и ексерпција личних надимака из ње, и то доследно — онако како су објављени. Лични надимци нашли су своје место у многим објављеним студијама — монографијама, серијским публикацијама и тематским зборницима, а та грађа допуњена је грађом прикупљеном накнадним одласком на

¹ Специјализовани речници, „бавећи се лексичком грађом с периферије лексичког система, [...] имају за циљ да на систематизован лексикографски начин тематски прикажу одређену ономастичку област” (Јошић 2018: 331).

терен. Грађа на терену прикупљана је по устаљеним моделима општеприхваћеним у науци о именима. Још од оснивања Одбора за ономастику, „у селима и мањим градским насељима Косова и Метохије сакупљана је комплетна ономастичка грађа, а у већим углавном само топонимија и антропонимијски узорак, и то у најмање 100 стариначких породица” (Стиловић – Гочанин 2021: 294). Као два најважнија проблема која је потребно превазићи приликом одласка на терен како би се прикупила што обимнија и доследнија грађа издвајају се неповерење мештана у непознатог истраживача и неповерење у вези са коришћењем грађе искључиво у научне сврхе. Због комплексне друштвено-политичке ситуације на простору Косова и Метохије, приликом одласка на терен тежило се ка томе да информатори буду познати истраживачима, било да су у питању били искусни истраживачи или студенти. Захваљујући добро конципираном Наставном плану и програму основних и мастерских академских студија² на Катедри за српски језик и књижевност и Наставном плану докторских академских студија Језика и књижевности на Филозофском факултету Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, студенти у оквиру предиспитних обавеза из ономастичких предмета (Основне академске студије — Увод у ономастику; Мастерске академске студије — Српска ономастика; Докторске академске студије — Ономастика) имају прилику да одлазе на терен широм Косова и Метохије, чиме стичу искуство теренског рада, и да, сходно томе, доставе семинарски рад предметном наставнику³. Неки од тих семинарских радова нуде богату грађу која је и унесена у *Речник*. Студенти су за задатак обично имали навођење грађе уз њено акцентовање и издвајање мотивације за надевање надимка. Искуство теренског рада данас је формирало и неколико признатих научника млађе генерације са Филозофског факултета Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици.

Након издвајања личних надимака било је потребно формирати структуру одреднице. Будући да је ово први речник личних надимака у српској лингвистици, формирање структуре одреднице било је приличан изазов, пошто није било устаљеног модела који се могао искористити. Управо формирање структуре одреднице сматрамо једном од највећих вредности *Речника*, те ће даље кроз рад бити јасно приказани методолошки поступци спроведени приликом кон-

ципирања и израде наведеног речника (примери 1–32). Неки од приказаних примера забележени су на терену, док су други преузети из раније објављених и у *Речнику* цитираних публикација⁴. Најпре, лични надимци нису у свим студијама објављивани на исти начин, те је неопходно било усагласити их, а притом не одступити, колико је то могуће, од њиховог првобитног облика. Примера ради, у многим студијама нису навођена имена носилаца надимка, а жеља аутора била је пренети у *Речник* и њихова имена, како би подаци били што је могуће веродостојнији. Овде ћемо дати различити приказ двеју одредница из монографије *Ономастике Средске Жује* Д. Димића и из монографије *Ономастике централне Косова* М. Букумирића:

(1) Рогуша – по некој овци, тврдоглавој, коју су имали (Димић 2003: 51);

(2) Брица (Новица; брица је) (Букумирић 2015: 278).

Како би се пренели сви ономастички важни подаци, а од једнаке важности је и име носиоца, уколико је забележено, ауторски тим *Речника* одлучио је да формира нов тип одреднице, те је најпре канонски облик надимка издвојен од имена његовог носиоца запетом, што илуструју следећи примери:

(3) Бакал, Новица (Букумирић, 2015: 277);

(4) Вава, Милкица (Букумирић, 2015: 287).

Даље, када је навођена и семантика надимка, након облика имена, интерпункцијским знаком тачка-зарез издвојен је семантички део одреднице, што би у *Речнику* изгледало овако:

(5) Доктор Костић, Срђан; ради као лекар у Дому здравља (Сж) (Бр);

(6) Србијанац, Драган; дуго је живео у Србији (Гњ) (Па).

Када исти надимак носи више лица, такође, интерпункцијским знаком тачка-зарез одвојена су и имена носилаца, а с обзиром на то да је исти облик надимка бележен у више места, након канонског облика у оквиру одреднице у *Речнику* навођен је и укупан број његовог јављања:

(7) Дрвко ×2, Иван (КВ) (Вц); Синиша; као дете волео да се пење по дрвећу да тражи сврачја јаја (Јашовић, 2010: 22) (У);

(8) Жаре ×2, Ејуп (Džogović, 2006: 400) (ПП) (НС); Чедомир (Јашовић, 2010: 23) (У).

Како *Речник* обухвата грађу забележену у више од 400 места са простора Косова и Метохије тако је следећи изазов био одредити скраћенице за та места како би се надимак што је лакше могуће убицирао. Будући да је више места имало сличан облик за скраћеницу, одлучено је да места микрообласти буду

² Наставне планове и програме ономастичких предмета на Катедри за српски језик и књижевност на Филозофском факултету Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици видети у: Јаšović – Stefanović 2023.

³ Овом приликом још једном захваљујемо свим студентима чија се грађа нашла у *Речнику*.

⁴ О структури одреднице видети одељак „Упутство за читање *Речника личних надимака Срба са Косова и Метохије*” (Јашовић и др. 2023: 7–8).

скраћена поред скраћеница наведених за макрообласти. Тако је, на пример, скраћеница за село Мировац, смештено у долини Лаба — (ЛБ) (Мв), док је скраћеница за село Мовљане у близини Суве Реке — (СР) (Мв). На тај начин диференциране су скраћенице за више од 400 места.

Још један од изазова био је представљање надимака истог облика, а различитог акценатског лика. То је и очекивано, с обзиром на то да простор Косова и Метохије обухвата говор трију дијалеката, и косовско-ресавског, и призренско-јужноморавског, и зетско-сјеничког. Појава таквих надимака решена је тако што је као први бележен најфреквентнији облик, а остали облици унети су даље у оквиру одреднице, али искошеним словима, што ћемо илустровати следећим примерима из *Речника*:

(9) Прасац ×2, Драган; док је био дете увек је био прљав као прасе (Јашовић, 2010: 88) (ВР); *Прасац*, Гојко; надимак добио од малена јер је био све време прљав (Л) (Гу);

(10) Пуф ×3, Пера (Цветановић, 1988: 540) (Гњ); Пуф, Ранко (СТИЈОВИЋ, 1982: 217) (МП) (ЦВ); *Пуф*, Мирослав; није знао да каже ж, па је уместо „пуж” говорио „пуф” (Гр) (Суш);

(11) Шоћа ×2, Драгиша (КВ) (Кл); *Шоћа*, Невенка (Букумирић, 2012: 58) (Пк) (Р).

Како би се, након навођења основних теоријских и методолошких поступака, стекла ближа слика о начину навођења грађе, даље у раду преносимо приказ неколико одредница:

(12) Горанац, Никџла; неко време живео у Гори код Призрена (Букумирић, 1981: 401) (Прк) (Дс);

(13) Дујко ×4, Светислав (Гњ) (Пш); Живорад; био је напредан и пуначак као лопта кад је био дете (Јашовић, 2010: 76) (ВР); Радомир; зато што је волео да се прави важан (Јашовић 2010: 131) (К); *Дујко*, Ратомир (ИК) (Зу);

(14) Кежа ×6, Александар (КВ) (Кл); Александар (Гњ) (Ш); Бранко; има најегену косу (Букумирић, 2015: 280) (ЦК); Емина (Цоговић, 1996: 337) (Го) (Вр); Живко (Гњ) (ДБ); Живорад; слабашан, кржљав (СТИЈОВИЋ, 2002: 239) (В) (Мг); *Кежа*, Живорад (Гњ) (ГК);

(15) Перкан, Стефан; према презимену Перић (Гр);

(16) Побеђула ×2, Срђан; отишао је у Београд да купи одело за матуру никоме се не јавивши, оставивши писмо да ће се вратити „Једног топлог, сунчаног дана” (Сж) (Бр); Бојана; кад је била мала често је бежала од куће (Јашовић, 2010: 89) (ВР);

(17) Савка ×3, Радмила (Букумирић, 1997: 406) (ЈК) (ГН); Слађана, мајку јој зову Савка, па и њу тако зову (Сж) (Се); Србољуб (Ћирић, 1989: 461) (Из) (П);

(18) Спира ×4, Славко (Букумирић, 1988: 426) (Сж) (Бер); Слободан (Дејановић, 2021: 49) (Сж) (Врб); Трајан; назван по деди Спиридону (Јашовић, 2010: 168) (К); *Спира*, Милош (Гр) (ЛС);

(19) Цуфи, Мирослав; надимак добио по неком Шиптару мајстору Цуфу (Јашовић, 2010: 33) (У);

(20) Цуљка, Ратка; названа надимком свога супруга (Јашовић, 2010: 96) (ВР);

(21) Шандор ×4, по имену медведа којег су Цигани водили са собом (Димић, 2003: 87) (Ж) (Муш); Радивоје (Ж) (Муш); *Шандор*, Божидар (Гњ) (Ш); Милутин (Гр) (ЛС);

(22) Шицер ×3, Драган (СТИЈОВИЋ, 1997: 525) (СР) (Л); Бојан (Ћирић, 1989: 442) (Из) (Г); Цветко (СТИЈОВИЋ, 1997: 563) (СР) (Мш);

(23) Шојка ×7, Драган; по глумцу из серије „Сиви дом” (Гњ) (Па); Дејан (Јашовић, 2010: 35) (У); Небојша; надимак је добио по познатом лику из телевизијске серије (Јашовић, 2023: у штампи) (КП) (К); *Шојка*, Јордан; по лику из серије „Сиви дом” (Л) (Цр); Ненад (Букумирић, 2011: 186) (Лп); *Шојка*, Владимир (Гр) (Лп); Славиша (ИК) (ЗП).

Прикупљена и ексцерпирана грађа из различитих извора је узбучена, међутим, у *Речнику* ипак није акценатована сва грађа. Упркос томе што се бележење акцената сматра изузетно важним за речнике овог типа, то није било могуће у свим примерима. Разлог лежи у томе што у многим већ објављеним радовима надимци нису били акценатовани, те би се њиховим потенцијалним накнадним уношењем утицало на оригиналност коју су аутори њима дали у тренутку објављивања. Када је реч о бележењу акцената, још важније је истаћи то да су истраживачи, услед техничких недостатака, крајем XX века, за бележење експираторног акцената користили симбол краткоузлазног или дугоузлазног акцената. То је детаљ на који приликом тумачења грађе треба посебно обратити пажњу. Такође, будући да је грађа пренесена речнички, није било потребе за издвајањем надимака жена од надимака мушкараца, како је објављивано у многим публикацијама. На крају *Речника* налази се 27 лингвистичких карата са обележеним пунктовима, што за публикације овог типа сматрамо прилично пожељним, будући да *просечни корисник* лакше може убицирати места у којима је прикупљена и бележена ономастичка грађа. Као макро области представљене су следеће: Витина (7)⁵, Гњилане (10), Гора (19), Грачаница (13), Дечани (7), Ђаковица (8), Жупа (16), Звечан (14), Изморник (11), Ибарски Колашин (34), Јужно Косово (26), Јужна Метохија (14), Клина (13), Косовска Витина (8), Косовска Каменица (5), Косово Поље (10), Кујавче (9), Лепосавић (30), Горњи и средњи Лаб (28), Лешак (5), Метохијски Подгор (38), Прековада (10), Призренски Подгор (3), Прекорупље (7), Сиринићка жупа (12), Северна Метохија (24) и Сува Река (10). На крају *Речника* налази се исцрпна литература коришћена за формирање речника, која броји четрдесет библиографских јединица. Приказ литературе на једном месту служиће и будућим ономастичким истраживањима научних радника.

⁵ Поред имена макрообласти, у загради је дат број забележених микрообласти у оквиру регије.

3. Прикупљање и обрада личних надимака у перспективи

Завршна фаза подразумевала је проверу грађе и утврђивање потенцијалних недостатака. Као први речник личних надимака у србистици, *Речник* броји укупно око 8.000 личних надимака⁶. Сходно томе што лични надимци у неким местима нису забележени, као допуна би, у виду прилога мањег обима, била објављивана грађа у тематским зборницима или периодичним публикацијама. Тако, на пример, аутори остављају простор за обраду грађе из Косовске Митровице, што је један од будућих задатака, али и изазова, будући да се данас Косовска Митровица сматра мултиетничком средином. Изношењем грађе објављене од оснивања Одбора за ономастику САНУ, али и грађе прикупљене након 2009. године, односно након покретања пројекта *Истраживања српског језика на Косову и Метохији*, може се приступити компаративној анализи и утврдити да ли су се обрасци по којима настају надимци временом мењали. Фреквенцијски, могуће је утврдити колики је удео женских личних надимака у ширем систему, односно упоредити по микрообластима колико се одржава женски надимак у говору, будући да се женама надимци надевају знатно ређе (Букумирић 2015: 286). Такође, када је реч о личним надимцима жена, могуће је потврдити или оповргнути мишљење да жене махом добијају надимке додавањем одређеног суфикса на надимак мужа или оца (Јашовић 2010: 110). У томе се налази и један од основних разлога за навођење и личних имена у оквиру одреднице. Наравно, *Речник* нуди могућност за различита правописна тумачења, с обзиром на то да није нормирано писање дводелних надимака, те се у литератури могу пронаћи различити облици. Даље, може представљати полазну тачку за многа будућа истраживања и етнолога, историчара, а, мишљења смо, и социолога. Овако конципиран, поред тога што ће лингвистима пружити основ за многа истраживања, својом прегледношћу биће једноставан за коришћење и широј читалачкој публици, што је један од циљева постављених пре прикупљања грађе. С тим у вези, треба истаћи да иако „није било систематског, планског и организованог рада на прикупљању и проучавању дијалекатске лексике и терминологије (и ономастичке грађе у последње време, прим. аут.), на начин како је то макар рађено у јужној и источној Србији и на територији Војводине, захваљујући интересовањима појединаца, научних посленика, нешто је ипак

урађено” (Јашовић 2021: 283–284). Важност израде речника овог типа истиче и Р. Драгићевић, која каже да, поред навођења одреднице, речник лингвокултуролошког типа, какав је овај због пружања података о начину надевања надимака, „треба да садржи ономастичке податке [...] уз информације о животу Срба у одређеним деловима КиМ, што значи да треба изнети кратак пресек насељавања и расељавања Срба у различитим местима” (Драгићевић 2021: 223).

Кроз приказ речничких одредница виде се навике Лепосаваца, што се илуструје следећим примерима:

(24) Кўта, Радомир; воли да шуња и свуда да завири као мало куче (Л) (Бел);

(25) Лџкум, Живорад; волео да једе ратлук као мали (Л) (ББ);

(26) Тулўмба, Драгиша; звали су га и Слаткиш, пио је, па кад попије полуди, прави се важан [...] (Л) (Бел) и др.

Дају се приметити и омиљене игре Срба из околине Грачанице:

(27) Гућка, Јованка; надимак је добила по игри „Гућка” или „Клиска” (Гр) (Леп);

(28) Жач, Александар; играо је фудбал толико прецизно и добро да се игра мерила прецизношћу уједа осе (Гр) (П);

(29) Кента, Зоран; надимак је добио по карташкој игри (Гр) (С) и др.

Примера ради, могу се и уочити нека од занимања мештана из различитих крајева Косова и Метохије:

(30) Пандур, Угљеша; по занимању је полицајац (Зв);

(31) Певач, Зоран; певач је по занимању (Сж) (ГБ);

(32) Пџштар, Младен; по занимању којим се бави (Ост) и др.

Као једна од најзначајнијих вредности *Речника* издваја се управо то што се кроз читав речнички део може сагледати начин живота Срба са Косова и Метохије. Након тога, иако је помало неетички објављивање имена носилаца надимака, оно се у овом случају сматра потпуно оправданим. У години након објављивања *Речника*, Агенција за статистику тзв. Републике Косово спровела је попис становништва и обелоданила резултате у којима се наводи да је у јужном делу Покрајине забележен веома мали број Срба. Објављивањем *Речника* чува се постојање имена, али и постојање српског народа, а у том контексту се убудуће може извршити и статистичка анализа личних имена. Поред тога што би неки од будућих задатака имали велику важност за српски именослов, објављена грађа у *Речнику* пружа јасан и необорив доказ о континуитету постојања српског живља на Косову и Метохији.

⁶ Када је реч о квантитету, треба истаћи то да Одбор за ономастику САНУ данас располаже са око 255.000 ономастичких података с Косова и Метохије забележених у 1273 свеске (Стилић – Гочанин 2021: 294) и да би убудуће грађу објављену у *Речнику* било добро поредити с грађом Одбора и тиме потенцијално указати на различите процесе надевања надимака некад и сад.

4. Закључна разматрања

Речничким представљањем грађе са Косова и Метохије остављен је, пре свега, траг о постојању једног народа, а уз то, специјализовани речник попут овог нуди ширу прегледност личних надимака просечном кориснику, што је неминовно довело до одступања од подразумеваних лексикографских поступака, јер „лексикографи израђују рјечнике и формулишу дефиниције на основу културне традиције а корисници рјечника очекују одређена рјешења као учесници у тој културној традицији” (Шипка 2019: 21). Уосталом, „комуникативни приступ није заснован искључиво на побудама и потребама корисника, већ укључује важан аспект реалности и стварне слике савременог друштва који се испољава кроз лексику једног језика” (Николић – Ђорђевић 2021: 685). Како у приказу *Речника* наводи Ј. Ракић Младеновић:

Многи ономастички, али и други дијалекатски подаци на територији Косова и Метохије у овим, надамо се не задњим временима, не само да чекају да буду забележени већ та потреба постаје хитна с обзиром на комплексну и деликатну ситуацију у овом региону. У вези с тим, сасвим је јасно колики је значај сваког, па и најмањег истраживања о језику, именима или говорима са терена Косова и Метохије (Ракић Младеновић 2024: 418).

Захваљујући објављивању *Речника* и постављеном моделу одредница потенцијално се може размишљати о формирању речника личних надимака других, ширих, области, али и речнику који би на једном месту имао досад објављену целокупну грађу са српског језичког простора.

За крај, посебно је важно истаћи то што се штампањем *Речника* настављају ономастичка истраживања на Филозофском факултету Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, узевши у обзир да је 2016. године објављена монографија *Именослови српских њисаца са Косова и Метохије* (Јашовић и др. 2016).

Литература

- Букумирић, Милета (2015). *Ономастика централног Косова*. Београд: Српска академија наука и уметности.
- Грковић, Милица (2002). Надимци – хронологија, функција, друштвени статус. *Slowianska onomastyka: encyclopedia*, 1, 522–524.
- Дејановић, Милица (2021). Лични надимци Врбештице. У: Голуб Јашовић (ур.), *Драган Лилић – између лингвистике и сцијентистике* (стр. 39–52). Косовска Митровица: Филозофски факултет.
- Драгићевић, Рајна (2021). Речници косовско-метохијских говора. У: Радивоје Младеновић, Предраг Пипер (ур.), *Резултати досадашњих и њавци будућих истраживања српских народних џовора Косова и Метохије* (стр. 211–229). Београд – Косовска Митровица: Српска академија наука и уметности – Институт за српски језик САНУ – Филозофски факултет.
- Жугић, Радмила (2002). Лични надимци у околини Лебана и Лесковца. *Ономастолошки џрилози*, XV, 201–214.
- Јашовић, Голуб (2009). Лични надимци у Угљару код Косова Поља. *Зборник радова Филозофског факултета у Приштини*, 39, 25–40.
- Јашовић, Голуб (2010). *Лични надимци са Косова и Метохије*. Косовска Митровица – Београд: Филозофски факултет – Друштво за неговање и проучавање српског језика.
- Јашовић, Голуб (2018). Лични и породични надимци села Смољинца. *Сџиј*, 124, 88–98.
- Јашовић, Голуб (2021). Проучавање дијалекатске лексике и терминологије на простору Косова и Метохије на Филозофском факултету Универзитета у Приштини. У: Радивоје Младеновић, Предраг Пипер (ур.), *Резултати досадашњих и њавци будућих истраживања српских народних џовора Косова и Метохије* (стр. 267–291). Београд – Косовска Митровица: Српска академија наука и уметности – Институт за српски језик САНУ – Филозофски факултет.
- Јошић, Неђо (2018). Ономастички речници. У: Милосав Тешић, Рајна Драгићевић, Ненад Ивановић (ур.), *Српска лексикографија од Вука до данас: каталог изложбе* (стр. 331–339). Београд: Српска академија наука и уметности – Савез славистичких друштава Србије.
- Николић, Марина, Ђорђевић, Весна (2021). *Речник нових речи у контексту савремене српске неографије*. У: Стана Ристић, Ивана Лазич Коњик, Ненад Ивановић (ур.), *Лексикографија и лексикологија у светлу актуелних џроблема* (стр. 681–697). Београд: Институт за српски језик САНУ.
- Нушић, Бранислав (1902). *Косово. Ојис земље и народа*, св. 1. Нови Сад: Матица српска.
- Нушић, Бранислав (1903). *Косово. Ојис земље и народа*, св. 2. Нови Сад: Матица српска.
- Обрадовић, Мирјана (2023). Из ономастике села Доња Сабанта код Крагујевца. *Литар*, 24, 201–214.
- Петровић-Савић, Мирјана (2016). Из ономастике Рађевине – лични надимци два рађевска села: семантика и мотивација. *Филолог*, VII, 57–74.
- Ракић Младеновић, Југослава (2024). О доприносу и значају *Речника личних надимака Срба са Косова и Метохије*. *Зборник радова Филозофског факултета у Приштини*, 54(1), 417–421.
- Савић, Сандра (2024). Лични надимци запланске варошице Гаџин Хан. *Зборник радова Филозофског факултета у Приштини*, 54(1), 33–51.
- Стефановић, Душан (2022). Лични надимци у Доњем Љубешу код Алексинца. *Зборник радова Филозофског факултета у Приштини*, 52(2), 47–59.
- Стефановић, Душан (2024). Ономастика алексиначког Кормана. *Зборник радова Филозофског факултета у Приштини*, 54(1), 53–66.
- Стиловић, Рада, Гочанин, Мирјана (2021). Савремена ономастичка истраживања Косова и Метохије. У: Радивоје Младеновић, Предраг Пипер (ур.), *Резултати досадашњих и њавци будућих истраживања српских народних џовора Косова и Метохије* (стр. 291–311). Београд – Косовска Митровица: Српска академија наука и уметности – Институт за српски језик САНУ – Филозофски факултет.
- Танасковић, Тања (2012). Мушки лични надимци у селу Шљивовцу код Крагујевца. У: Милош Ковачевић (ур.), *Савремена џроучавања језика и књижевности III (1)* (стр. 23–33). Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет.
- Урошевић, Атанасије (1935). Горња Морава и Изморник. *Српски еџнографски зборник*, 51, 1–242.
- Урошевић, Атанасије (1965). Косово. *Српски еџнографски зборник*, 78(39), 1–387.
- Шипка, Данко (2019). Лексикографске дефиниције између универзалног и традиционалног: квантитативно и квалитативно

- но поређење дескриптивних рјечника. *Славистика*, 23(2), 11–23.
- *
- ĆIRIĆ, Mladen, ĐURIĆ, Ljubica (2017). Pojmovni obrasci stvaranja nadimaka u srpskom jeziku. У: Снежана Гудурић, Биљана Радич-Бојанић (ур.), *Језици и културе у времену и простору VI* (стр. 317–327). Нови Сад: Филозофски факултет.
- JAŠOVIĆ, Golub, STEFANOVIĆ, Dušan (2023). On the Research of Personal Nicknames at the Faculty of Philosophy in Kosovska Mitrovica. In: *Production and Perception of Onymic Systems: 22nd Slovak Onomastic Conference* (pp. 155–160). Trnava: Trnava University.
- PETROVIĆ-SAVIĆ, Mirjana (2021). Personal nicknames from the Jadar region. *Onoma*, 56, 107–121.
- SIMEON, Rikard (1969). *Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva*. Zagreb: Matica hrvatska.
- ŠIMUNOVIĆ, Petar (2009). *Uvod u hrvatsko imenoslovlje*. Zagreb: Golden marketing.
- ГРКОВИЋ, Милица (1977). *Речник личних имена код Срба*. Београд: „Вук Караџић”.
- ГРКОВИЋ, Милица (1986). *Речник имена Бањској, Дечанској и Призренској власнелинства у XIV веку*. Београд: Народна књига.
- ЈАШОВИЋ, Голуб, ДЕЈАНОВИЋ, Милица, СТЕФАНОВИЋ, Душан (2023). *Речник личних надимака Срба са Косова и Метохије*. Косовска Митровица: Филозофски факултет.
- ЈАШОВИЋ, Голуб, РЕЦИЋ, Емилија, РЕЦИЋ, Милена (2016). *Именослови српских писаца са Косова и Метохије*. Косовска Митровица: Филозофски факултет.
- МИХАЛЛОВИЋ, Велимир (1992). *Име по зајовесити: императивни онимасионик српскохрватској језика*. Београд: Нолит.
- МИХАЛЛОВИЋ, Велимир (2002). *Српски презименик*. Нови Сад: Аурора.
- РСАНУ (1988). *Речник српскохрватској књижевности и народној језика*, књ. XVIII. Београд: Српска академија наука и уметности.
- СТЕФАНОВИЋ КАРАЦИЋ, Вук (1935). *Српски рјечник: истолкован немачкијем и латинскијем ријечима*. Београд: Штампарија Краљевине Југославије.

Лексикографски извори

ВУКОВИЋ, Гордана, НЕДЕЉКОВ, Љиљана (1983). *Речник презимена Шајкашке*. Нови Сад: Филозофски факултет.

Dušan R. Stefanović

A Pioneering Onomastic Work: The First Dictionary of Serbs Personal Nicknames from Kosovo and Metohija

(Summary)

Since the establishment of the Onomastics Committee of the Serbian Academy of Sciences and Arts in 1975, the region of Kosovo and Metohija has been a priority for the collection of onomastic material. Consequently, a wealth of onomastic data has been documented and preserved, among which personal nicknames hold a prominent place. Alongside personal names and surnames, personal nicknames serve as a key means of identifying individuals within society, which underscores the importance of publishing the *Dictionary of Personal Nicknames of Serbs from Kosovo and Metohija* (JAŠOVIĆ et al. 2023). The publication of the dictionary provides insights into the lifestyle of Serbs in Kosovo and Metohija, preserves data on naming practices, offers an alphabetical overview of personal nicknames, reflects material and spiritual culture, and facilitates various interdisciplinary research opportunities. The dictionary consolidates all previously published material, supplemented by additional fieldwork, resulting in more than 8,000 entries collected from 400 locations across Kosovo and Metohija. This specialized dictionary is the first in Serbian linguistics to focus on the onomastic category of personal nicknames. This paper presents the aforementioned dictionary, structured into the following sections: 1. Preface; 2. Instructions for Using the *Dictionary of Personal Nicknames of Serbs from Kosovo and Metohija*; 3. Abbreviations Index; 4. The Dictionary; 5. References; 6. Linguistic Maps Marking Specific Locations; 7. Reviews; 8. Summary in English. Following a theoretical overview of personal nicknames, the paper focuses on the dictionary's entries, the methods employed in data collection and fieldwork, the challenges faced by the authors during the compilation process, and the potential for future research on this onomastic category.